

УДК 37(09)(477)«1919/1939»
DOI: 10.24919/2313-2094.4/36.98632

Ігор ПАВЛІВ
orcid.org/0000-0001-6744-3701

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ШКІЛЬНИЦТВО НА ЗЕМЛЯХ НАДСЯННЯ, ЛЕМКІВЩИНИ ТА ХОЛМЩИНИ (1919 – 1939 рр.) ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті на основі аналізу історіографічних досліджень українського національного шкільництва на землях Надсяння, Лемківщини та Холмщини (1919 – 1939 рр.) висвітлено їх цілісну картину; виокремлено дві групи джерел вивчення цієї проблеми: праці вітчизняних науковців про становище української школи у Польщі, реалії тогочасної української освіти, її потреби і труднощі розвитку; а також розвідки польських науковців, які з позицій панівної держави трактували освітню політику і зміст культурно-освітніх процесів на західноукраїнських землях. Крім того, здійснено ґрунтовну характеристику кожної з виокремлених груп джерел.

Ключові слова: українське національне шкільництво, територія Надсяння, Лемківщини, Холмщини, етнічні регіони, вітчизняна історіографія, польська історіографія.

Ігорь ПАВЛИВ

УКРАИНСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ШКОЛА НА ЗЕМЛЯХ НАДСЯНЬЯ, ЛЕМКОВЩИНЫ И ХОЛМЩИНЫ (1919 – 1939 гг.) КАК ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье на основе анализа историографических исследований украинского национальной школы на землях Надсянья, Лемковщины и Холмщины (1919 – 1939 гг.) отражена их целостная картина; выделены две группы источников изучения этой проблемы: труды отечественных ученых о положении украинской школы в Польше, реалии тогдашнего украинского образования, его потребности и трудности развития; а также исследования польских ученых, которые с позиций господствующего государства трактовали образовательную политику и содержание культурно-образовательных процессов на западноукраинских землях. Кроме того, осуществлено основательную характеристику каждой из выделенных групп источников.

Ключевые слова: украинская национальная школа, территория Надсянья, Лемковщины, Холмщины, этнические регионы, отечественная историография, польская историография.

© Павлів Ігор, 2017

Постановка проблеми. Сьогодні все більше науковців звертають увагу на історію розвитку освіти й педагогічної думки в Україні. І це не випадково, адже однією з необхідних вимог до розвитку педагогічної науки і вдосконалення практичної діяльності є вміння визначити в минулому передумови сучасних змін, максимально скористатися кращими історико-педагогічними здобутками, а також запобігти повторенню допущених помилок.

Особливий інтерес у сучасних умовах викликає питання про те, як український народ реалізував своє право на національну освіту, що тісно пов'язане з його культурно-просвітницькою діяльністю на етнічних територіях та боротьбою за національну самовизначеність і незалежність. Дослідники інтенсивно заповнюють «білі плями» української історії в усіх сферах суспільного життя, у т.ч. й в освітній. Триває бурхливий ренесанс української історіографії, проводяться глибокі історико-педагогічні дослідження. Так, ґрунтовно аналізуються становлення і розвиток українського шкільництва на теренах Східної Галичини й Буковини, а питання розвою вітчизняної національної освіти на землях Холмщини й Підляшшя у 1919 – 1939 рр. ще не набуло цілісної наукової інтерпретації.

З огляду на це нам видається важливим науковий аналіз історіографії дослідження українського національного шкільництва на землях Надсяння, Лемківщини та Холмщини у період 1919 – 1939 рр., а також поглиблення відомостей про його дослідників із різних галузей знань, яких цікавила і продовжує цікавити ця проблематика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті досліджуваної проблеми цінними вважаємо праці, в яких розкрито окремі аспекти розвитку українського національного шкільництва на землях Надсяння, Лемківщини та Холмщини у 1919 – 1939 рр. Особливо значущими у висвітленні освітніх процесів у міжвоєнній Польщі є роботи В. Кеменя і Б. Ступарика, де основну увагу присвячено становленню й розвитку освіти та педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної і Південно-Східної Європи (1918 – 1996 рр.). Стан середньої освітньої ланки у контексті громадсько-політичної та науково-культурної діяльності першої третини ХХ ст. розглядає Д. Герцюк; окремі аспекти національного виховання молоді у міжвоєнний період характеризує Я. Яців; діяльність україномовних шкіл на території східних воєводств Другої Речі Посполитої аналізує М. Галай; проблему навчальної книги як засобу родинного виховання молодших школярів у Західній Україні 1919 – 1939 рр. з'ясовує Л. Стахів.

У низці наукових робіт об'єктом дослідження постають суспільно-політичні та культурно-освітні процеси на вже згадуваних нами етнічних територіях Надсяння (І. Головацький, С. Заброварний, Б. Загайкевич, В. Миколаїв, І. Спольська-Онишко та ін.), Лемківщини (О. Костаревич, Ю. Макар,

Б. Струмінський, Ю. Тарнович, О. Фабрика, Г. Щерба та ін.) та Холмщини (М. Горний, П. Костик, М. Кучерап, В. Макар, Ю. Макар, П. Олійник, А. Салюк, Н. Сташенко та ін.).

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Водночас стан дослідженості українського національного шкільництва на землях Надсяння, Лемківщини та Холмщини у період 1919 – 1939 рр. окремо не вивчався, що й зумовило вибір теми статті.

Формулювання цілей статті. Мета статті – на основі аналізу наявних історіографічних матеріалів щодо українського національного шкільництва на землях Надсяння, Лемківщини та Холмщини (1919 – 1939 рр.) репрезентувати цілісну картину стану його дослідженості.

Виклад основного матеріалу. Нагромадження історичних знань про українське шкільництво Надсяння, Лемківщини і Холмщини означеної доби визначається особливостями суспільно-політичної ситуації у краї після остаточного встановлення 1923 р. у Східній Галичині польського владного режиму. Фактологічні підвалини, теоретичні підходи і ціннісні характеристики культурно-освітньої політики Польської держави на етнічних українських землях у першій половині 1920-х рр. заклали українські вчені, відомі громадсько-політичні діячі. Зокрема у дослідженнях Я. Біленького та І. Ліщинського фрагментарно охарактеризовано розвиток українського шкільництва в історичній ретроспективі, подано перші оцінки тогочасної освітньої політики Польщі.

Освітні реалії в Австро-Угорській імперії та Польській державі проаналізував К. Федорович у дослідженні «Українські школи в Галичині в світлі законів і практики». Зокрема, автор охарактеризував нормативно-правові акти нової влади, довів, що шкільна політика Польщі суперечила її міжнародним зобов'язанням. Загалом дослідник намагався «...дати читачеві можливість створити образ і поняття про правдивість погляду, що договори для Польщі – лиш кусник паперу без вартости, що в Польщі закон одно, а практика друге» [10, 3].

Дослідження К. Федоровича та його однодумців стали «відправними» для всебічного вивчення освітньої політики у Польській державі. У центрі уваги істориків та педагогів згаданого періоду перебувала проблема захисту української школи, зважаючи на загрозу її колонізації. Акумулюючи напрацювання попередників, І. Герасимович у працях «Збройна і культурна війна: статистика шкільна» та «Українські школи під польською владою» доводив, що культурна асиміляція є набагато страшнішим явищем, ніж військова окупація будь-якого народу.

Науково-теоретичні підходи й ідейно-політичні стереотипи щодо розвитку української школи у нових суспільно-політичних умовах, що домінували на різних етапах та певних напрямках і течіях української

історіографії, визначали загальну динаміку оцінювання української школи у Польщі. Водночас зауважимо, що, на відміну від Східної Галичини, українське шкільництво Надсяння, Лемківщини і Холмщини не перебувало в центрі уваги української громадськості. До слова, І. Гвать констатував, що «...зацікавлення Лемківщиною в середовищі українських вчених та культурно-освітніх діячів пробудилося відносно пізно, практично щойно у 20 – 30-х рр. нашого століття» [6, 151].

Утворення у 1925 р. Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) пожвавило дискусії у суспільстві щодо освітньої політики Польщі. Чільні діячі партії, а також політичні сили національно-демократичного табору, передусім Української соціалістично-радикальної партії (УСРП), розпочали викривальну кампанію з метою припинення колонізації українських шкіл. Саме у цей час побачила світ праця одного з керівників УНДО В. Целевича «Про нові польські шкільні закони» [12], в якій на конкретних прикладах увиразнено реальний стан українських шкіл, окреслено освітню стратегію і тактику УНДО.

Отже, упродовж 1920-х рр. із-під пера національно свідомої української еліти з'явилася низка досліджень, безпосередньо присвячених становищу української школи на етнічних українських землях Східної Галичини. Окреслені праці засвідчують поступову модернізацію осмислення освітньої політики Польщі. Однак територія Надсяння, Лемківщини і Холмщини не згадується в узагальнювальних синтетичних працях, де розглядаються освітні питання.

Починаючи із 30-х рр. ХХ ст., посилюється антипольська зорієнтованість української історіографії з проблем шкільництва. Науковці пояснюють її проведенням польською владою політики «пацифікації» (1930), посиленням націоналістичних тенденцій у середовищі української молоді, фактичним нищенням української школи, що проявлялося в ополяченні вчителів, заохоченні створення т. зв. утраквістичних двомовних шкіл тощо. Антиукраїнська політика Польщі спричинила відповідну реакцію в українському середовищі. Зокрема, у працях Л. Ясінчука [14], Д. Великановича [1] та І. Герасимовича [2] проаналізовано нормативно-правові акти польського сейму, які стосуються шкільництва, охарактеризовано результати шкільних плебісцитів 1925, 1927, 1932 рр. Згадані автори закликали українську громадськість не бути байдужими до долі своїх дітей. Загальну характеристику становища українців у Польщі містить дослідження М. Фелінські [11]. У 30-х рр. ХХ ст. намітилися позитивні зрушення у вивченні українського шкільництва Надсяння, Лемківщини і Холмщини крізь призму освітньої політики Другої Речі Посполитої.

На противагу українським науковцям, педагогам, історикам, польські дослідники тлумачили освітню політику Польщі на етнічних українських землях у вигідному для себе світлі. У межах офіційних канонів польської

історіографії упродовж 1930-х рр. вийшли праці В. Гетеля, Ч. Войтинюка, А. Бартошука, В. Заборського [20] та ін. дослідників, які подавали дещо відмінне тлумачення суті і змісту культурно-освітніх процесів у краї. виправдовуючи полонізацію українських шкіл, вони наголошували, що холмщаки, лемки, надсянці за походженням – поляки, що мають дуже мало спільного з українським етносом.

Як бачимо, польська історіографія практикувала добре відпрацьований алгоритм висвітлення міжнаціональних відносин, знаходячи аргументи на виправдання полонізаційних заходів місцевої влади.

Початок Другої світової війни викликав серед українських науковців помітне пожвавлення історико-педагогічних студій антипольського спрямування. У цьому окресі продовжував активно діяти І. Герасимович. У його дослідженні «Праця вчителя в школі. Методичні завваги до навчання в народних школах» [3] ідеться про методологічні аспекти розвитку української тогочасної школи.

Українське шкільництво цього періоду аналізується у роботах Л. Ясінчука [14], І. Чмоли, у редакційних публікаціях «Рідної школи».

Післявоєнна радянська історіографія трактувала події культурно-освітнього життя на західноукраїнських землях міжвоєнного періоду з винятково класово-партійних позицій. На відміну від політичних процесів, де основний акцент зроблено на викриття «антинародної» діяльності «дрібнобуржуазних» партій, освітні питання вивчалися не як окремих феномен, а крізь призму суспільно-політичних явищ. Нова влада прагнула увиразнити переваги радянської школи над чинною у 1930-х рр. польською, викриваючи на конкретному історичному матеріалі утиски і дискримінацію українців у мовно-культурній сфері, а також закриття українських шкіл.

Особливе місце в оцінці нормативно-правових основ українського шкільництва займає робота Б. Тищика «Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.)» [9]. Принципове значення для з'ясування умов розвитку української школи мають оцінки автором факту відновлення незалежності Польської держави у 1918 – 1920 рр. Учений аналізує положення Малої Конституції (1919), наступної Березневої Конституції (1921) у контексті прав національних меншин, аналізу державно-правового розвитку Польщі у 1921 – 1935 рр.; запровадження авторитарного режиму санації, висвітлення положень Конституції 1935 р. та державно-політичного розвитку Польщі до початку Другої світової війни.

Важливе значення у висвітленні освітніх процесів у міжвоєнній Польщі займають праці Б. Ступарика, зокрема монографія автора, «Генега історії українського шкільництва «Шкільництва Галичини (1772 – 1939)»», що з'явилася у 1994 р. й уже понад 20 років залишається найбільш цитованим твором з освітньої проблематики на західноукраїнських землях

[8]. Окремий розділ праці присвячений суспільно-політичним умовам та змісту національних освітніх процесів у Галичині 1919 – 1944 рр. У ньому розглянуто правове регулювання освітньої політики польськими урядами протягом 20 – 30-х рр. ХХ ст., ставлення урядової та місцевої адміністрацій до проблем україномовної школи. Окремим напрямом дослідження постає аналіз діяльності українських національно-культурних товариств у краї, просвітницьких об'єднань, руху за національну освіту взагалі.

Численні публікації Б. Ступарика другої половини 1990-х – початку 2000-х рр. присвячені проблемам становлення і розвитку української школи, національного виховання в ній під польською владою, а також впливу освітніх організацій на вітчизняне шкільництво та ін.

Монографічне дослідження В. Кеменя «Розвиток освіти й педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи (1918 – 1996 рр.)» висвітлює становлення й розвиток освіти українців у Польщі, Словаччині, Румунії, Югославії, Хорватії, Боснії та Герцеговині, характеризує діяльність відомих українських педагогів на зазначених теренах. Автор також аналізує визначальні нормативно-правові засади і кількісні показники розвитку україномовної школи у міжвоєнній Польщі, зокрема, на землях Надсяння, Лемківщини та Холмщини [4].

Не менш важливу роль в окресленні аналізованої проблематики відіграють роботи, присвячені окремим українським етнічним регіонам, – Надсянню, Лемківщині і Холмщині. Переважно це дослідження краєзнавчого чи історико-публіцистичного плану. Їхня специфіка полягає у тому, що вони на оригінальному місцевому матеріалі інформують читача про національно-культурне життя, розвиток школи на перелічених землях.

Багато цікавих фактів про історичні зміни шкільництва на Холмщині і Підляшші міжвоєнного часу містить дослідження П. Костика «Трагічна доля Холмщини і Підляшшя» [5]. У ньому науковець з'ясовує тогочасні демографічні чинники у регіоні (виселення українського населення з Холмщини і Підляшшя до Росії у роки Першої світової війни; розселення біженців поза межами етнічних земель; рух холмщаків за повернення на рідні землі тощо). Автор також пропонує загальну соціально-економічну й етнополітичну оцінку перебування Холмщини і Підляшшя у складі Польської держави у 1919 – 1944 рр., характеризуючи становище українського населення в умовах польського режиму; колонізаційні акції щодо українців регіону; руйнування церков; описуючи українське національно-культурне життя на Холмщині міжвоєнного часу, а також окремі аспекти народного шкільництва.

Сучасна історіографія налічує низку досліджень, присвячених українському національно-визвольному рухові у міжвоєнній Польщі, а в його контексті – і засадам розвитку української національної школи, історія якої набула статусу вважогого чинника консолідації співвітчизників.

При з'ясуванні проблем національної школи означеного періоду можна виокремити історико-правові праці із вивчення загальноісторичного процесу та становища українського етнічного населення Надсяння, Лемківщини і Холмщини. Загальний огляд суспільно-політичної діяльності українців у міжвоєнній Польщі здійснив С. Макарчук [7]. Автор також увиразнює тогочасні проблеми всіх рівнів шкільництва, Греко-Католицької Церкви та ін.

Високий рівень наукового тлумачення окремих аспектів розглядуваної теми пояснюється тим, що вони постають неодмінними компонентами інших самостійних досліджень. Пропонуємо назви лише кількох праць, присвячених суспільно-політичним та культурно-освітнім процесам у Надсянні, Лемківщині та Холмщині. У «Лемківських календарях» упродовж 1994 – 2009 рр. вийшли друком розвідки О. Костаревича «Шкільництво на Лемківщині», О. Фабрика «Духовна культура лемків», І. Щерби «Про педагогічну діяльність Василя Гірного» та ін.

Значною мірою увиразнюють вивчення історії українського національного педагогічного руху та національно-визвольних процесів у царині вітчизняної освіти наукові дослідження у межах дисертаційних праць. Зокрема, М. Титова аналізує дидактичні основи вивчення української мови у школах Галичини другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст.; У. Кецик описує громадське виховання учнів українських професійних шкіл Галичини першої третини ХХ ст.; В. Стинська вивчає систему шкільництва в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. в контексті суспільно-політичних змін та освітніх реалій Австро-Угорщини зазначеного часу; Л. Стахів розглядає проблему навчальної книги як засобу родинного виховання молодших школярів у Західній Україні 1919 – 1939 рр., Л. Левицька досліджує етнопедагогічні аспекти виховання характеру в українській педагогіці Галичини 1919 – 1939 рр.

Антиукраїнська політика польської влади у сфері освіти здебільшого замовчувалася або ж виправдовувалася польськими дослідниками. У межах офіційних канонів польської історіографії науковці подають дещо спрощене трактування українського шкільництва на етнічних українських землях не тільки Надсяння, Лемківщини, Холмщини, а й Східної Галичини загалом. У працях М. Іваніцького, М. Пап'єржинської-Турек, В. Серчика, А. Хойновського, А. Айненкеля, Т. Пьотркевіча, Т. Томашевського та ін. дослідників помітне вже дещо відмінне від довоєнного трактування суті і змісту культурно-освітніх процесів на західноукраїнських землях.

Узагальнює сучасні польські дослідження робота А. Козери «Освіта у польській політичній думці (1918 – 1939)» [16]. Предметом аналізу польського професора є ставлення до освіти і шкільництва міжвоєнних політичних структур: консерваторів, національних демократів (ендеків), християнсько-демократичних товариств, табору прихильників Ю. Пілсуд-

ського, представників селянського руху, а також соціалістів і комуністів. А. Козера яскраво відтворив бачення польським політикумом освітнього процесу взагалі та його національних фрагментів зокрема.

Польська історіографія містить численні дослідження проблем міжвоєнного періоду національної держави – 1919 – 1939 рр. Першу групу становлять роботи т. зв. узагальнювального характеру. Зокрема, Є. Жарноківський висвітлює соціально-економічні та суспільно-політичні процеси у державі після її відновлення, розкриває зміст адміністративних реформ, специфіку місцевого самоврядування, розвитку культури й освіти [21].

Не менш цікавою є й монографія польського науковця Є. Томашевського, присвячена національним меншинам у Польщі (1919 – 1939 рр.). Вона зокрема містить аналіз проблем україномовної школи, українських громадських і національних товариств у Польщі [17].

Загальні оцінки розвитку школи у міжвоєнний період пропонує ще один польський дослідник – К. Тжебятковський, який у своїй монографії висвітлює головне питання розвитку середньої школи [18].

Хронологічну і змістову характеристику освітніх змін відображено у праці М. Бернацької. Авторка розкриває національно-культурну проблематику міжвоєнного часу, освітні процеси, в тому числі й у середовищі національних меншин [20].

Національна політика Польщі періоду парламентської демократії і санації проаналізована у працях Б. Загайкевича, Ч. Партача, Й. Зарновського, В. Міха, С. Стемпеня, Р. Торжецького, К. Зеленка, С. Заброварного, Г. Халупчака й Т. Броварека, М. Сирника, Т. Струека та ін.

Сучасна вітчизняна історіографія окресленого періоду детально вивчає зарубіжний досвід, передовсім польських освітян, із метою з'ясування умов розвитку українського шкільництва. Роботи польських авторів розкривають загальні підходи до окресленої тематики, визначені їхньою національною традицією і важливі не лише для оцінки процесів 1918 – 1939 рр., а й в інформативному плані, залучаючи до наукового обігу нові оригінальні джерела з історії шкільництва.

Доцільно виокремити з досліджень сучасних польських науковців роботу У. Врублевської, де розглянута освітня політика держави у справах національних меншин [19].

Підсумовуючи, наголосимо, що хоча польська історіографія містить значний інформаційний матеріал, ілюструючи освітні процеси у Польській державі 1919 – 1939 рр., однак не завжди актуалізує проблеми українського шкільництва, розв'язуючи їх, як правило, у контексті «національних меншин».

Огляд наукової літератури дає підстави зробити висновок, що питання національного українського шкільництва у Надсянні, Холмщині та Лемківщині в період 1919 – 1939 рр. лише фрагментарно привертало

увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників, залишаючись, по суті, недостатньо вивченим.

Отже, як уже було сказано, простежуємо дві групи досліджень з окресленої нами проблеми. Перша стосується української історіографії, що розкриває становище української школи у Польщі, увиразнює реальний стан української освіти та охоплює праці 1919 – 1939 рр. У наступні роки радянського періоду і до початку 90-х рр. ХХ ст. питання шкільництва на українських етнічних територіях майже не досліджувалися вітчизняними вченими. Після проголошення незалежності України розширилися можливості наукового пошуку та з'явилася низка наукових праць, що розкривають особливості розбудови системи української народної освіти на різних етнічних територіях.

До другої групи досліджень належать роботи польських науковців, які подають у вигідному для себе світлі освітню політику Польщі у міжвоєнний період на етнічних українських землях. Особливу увагу при цьому вони звертають на дослідження шкільництва Лемківщини, вважаючи лемків частиною (етнічною групою) польського народу. Польська історіографія значно розширилася у 70 – 80-х рр. ХХ ст. та сформувала відмінне від довоєнних трактування суті і змісту культурно-освітніх процесів на західноукраїнських землях.

Висновки. Аналіз опрацьованих нами історіографічних джерел свідчить, що розвиток національного шкільництва на землях Надсяння, Лемківщини та Холмщини у 1919 – 1939 рр. ще не набув цілісної наукової інтерпретації. Висвітлення окремих аспектів зазначеної проблеми відбувалося здебільшого у контексті загальних досліджень польської системи освіти чи україномовної освіти на землях, що входили до складу Польщі, а також через відображення особливостей українського національно-визвольного руху, правове регулювання шкільництва, деякі засади національного виховання української молоді чи діяльність українських товариств та організацій.

Отож, сьогодні існує необхідність об'єктивної оцінки досвіду минулих років щодо висвітлення питань українського шкільництва, що дасть змогу глибше зрозуміти закономірності розвитку освіти національних меншин.

Література

1. Великанович Д. За українську школу / Д. Великанович. – Львів : [б. в.], 1934. – 32 с.
2. Герасимович І. До боротьби за душу української дитини / І. Герасимович. – Б. м., 1933. – 23 с.
3. Герасимович І. Праця вчителя в школі. Методичні завваги до навчання в народних школах / І. Герасимович. – Краків, 1940. – 143 с.

4. Кемінь В. Розвиток освіти й педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи (1918 – 1996 рр.) : моногр. / В. Кемінь ; за ред. М.Б. Євтуха. – К. : ТОВ «Міжнар. фін. агенція», 1997. – 186 с.
5. Костик П. Трагічна доля Холмщини і Підляшшя / П. Костик. – Львів : Львів. сусп.-культ. т-во «Холмщина» ; Львів. крайове т-во «Рідна школа», 1997. – 126 с.
6. Лемківщина : земля, люди, історія, культура / ред. Б.О. Струмінський : у 2-х ч. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто : Наукове Товариство ім. Шевченка, 1988. – Ч. 1. – 568 с.
7. Макарчук С. Этносциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма / С.А. Макарчук. – Львов : Высшая школа, 1983. – 256 с.
8. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення : навч.-метод. посіб. / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
9. Тищик Б.Й. Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.) / Б.Й. Тищик. – Львів : Світ, 2012. – 512 с.
10. Федорович К. Українські школи в Галичині в світлі законів і практики / К. Федорович. – Львів, 1929. – 94 с.
11. Фелінські М. Українці у відродженій Польщі / М. Фелінські. – Львів, 1931. – 119 с.
12. Целевич В. Про нові польські шкільні закони / В. Целевич. – Львів, 1925. – 112 с.
13. Ясінчук Л. 50 років Рідної школи (1881 – 1931) / Л. Ясінчук. – Львів, 1931. – 171 с.
14. Ясінчук Л. Новий устрій державного шкільництва в Польщі / Л. Ясінчук. – Львів, 1932. – 32 с.
15. Biernacka M. Oświata a społeczno-kulturowe przeobrażenie wsi w okresie międzywojennym (na przykładzie wybranej społeczności / M. Biernacka // Etografia Polska XXVII. Zeszyt 1. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Łódź : Zakład narodowy im. Ossolińskich ; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1983. – S. 109 – 138.
16. Kozera A. Edukacja w polskiej myśli politycznej (1918 – 1939) / A. Kozera. – Kielce : WAX, 2006. – 552 s.
17. Tomaszewski J. Ojczyzna nie tylko Polaków. Mniejszości narodowe w Polsce w latach 1918 – 1939 / J. Tomaszewski. – Warszawa : Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1985. – 232 s.
18. Trzebiatowski K. Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1918 – 1932 / K. Trzebiatowski. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Łódź : Zakład narodowy im. Ossolińskich ; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1970. – 368 s.
19. Wróblewska U. Polityka oświatowa państwa polskiego wobec mniejszości narodowych, grup etnicznych i wyznaniowych zamieszkujących Kresy Wschodnie w II RP / U. Wróblewska // Nauka. – 2011. – № 2. – S. 109 – 124.
20. Zaborski W. Zagadnienia ludnościowe Karpat Polskich / W. Zaborski // Rocznik Ziemi Górskich. – 1939. – S. 213 – 237.

21. Żarnowski J. Polska Niepodległa 1918 – 1919 / J. Żarnowski. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Łódź : Zakład narodowy im. Ossolińskich ; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1984. – 162 s.

References

1. Velykanovych D. Za ukraïnsku shkolu (*According to Ukrainian school*), Lviv, 1934, 32 p. [in Ukrainian]
2. Herasymovych I. Do borotby za dushu ukraïnskoï dytyny (*To fight for the soul of Ukrainian baby*), 1933, 23 p. [in Ukrainian]
3. Herasymovych I. Pratsia vchytelia v shkoli. Metodychni zavvahy do navchannia v narodnykh shkolakh (*The work of a teacher in the school. Methodological Reflections for teaching in public schools*), Krakow, 1940, 143 p. [in Ukrainian]
4. Kemin V. Rozvytok osvity i pedahohichnoï dumky ukraïntsiv u krainakh Tsentralnoi, Skhidnoi ta Pivdenno-Skhidnoi Yevropy (1918 – 1996 rr.) (*Development of education and pedagogical thought in Ukrainian Central, Eastern and South-Eastern Europe (1918 – 1996 years)*), 1997, 186 p. [in Ukrainian]
5. Kostyk P. Trahichna dolia Kholmshchyny i Pidliashshia (*The tragic fate of Khelm and Podlasie*), 1997, 126 p. [in Ukrainian]
6. Lemkivshchyna : Zemlia, liudy, istoriia, kultura (*Lemkivshchyna: land, people, history, culture*), 1988, 568 p. [in Ukrainian]
7. Makarchuk S. Etnosotsialnoe razvitie i natsionalnye otnoshenie na zapadno-ukraïnskikh zemlyakh v period imperializma (*Ethnosocial development and ethnic relations in Western Ukraine in the period of imperialism*), Lvov, 1983, 256 p. [in Russian]
8. Stuparyk B. Natsionalna shkola: vytoky, stanovlennia (*Natsionalna School: Revolution, the establishment*), 1998, 336 p. [in Ukrainian]
9. Tyshchuk B. Polshcha: istoriia derzhavnosti i prava (X – pochatok XXI st.) (*Poland: history of state and law (X – the beginning of XXI century.)*), 2012, 512 p. [in Ukrainian]
10. Fedorovych K. Ukraïnski shkoly v Halychyni v svitli zakoniv i praktyky (*Ukrainian schools in Galicia in the light of laws and practices*), Lviv, 1929, 94 p. [in Ukrainian]
11. Felinski M. Ukraïntsi u vidrozhennii Polshchi (*Ukrainians in Poland Restored*), Lviv, 1931, 119 p. [in Ukrainian]
12. Tselevych V. Pro novi polski shkilni zakony (*On the new Polish law school*), Lviv, 1925, 112 p. [in Ukrainian]
13. Yasinchuk L. 50 rokov Ridnoi shkoly (1881 – 1931) (*50 Native School (1881 – 1931)*), Lviv, 1931, 171 p. [in Ukrainian]
14. Yasinchuk L. Novyi ustrii derzhavnoho shkilnytstva v Polshchi (*The new system of public schooling in Poland*), Lviv, 1932, 32 p. [in Ukrainian]
15. Biernacka M. Oświata a społeczno-kulturowe przeobrażenie wsi w okresie międzywojennym (na przykładzie wybranej spoiści), *Etnografia Polska XXVII*, Wrocław, 1983, Zeszyt 1, pp. 109 – 138. [in Polish]
16. Kozera A. Edukacja w polskiej myśli politycznej (1918 – 1939), Kielce, 2006, 552 p. [in Polish]

17. Tomaszewski J. *Ojczyzna nie tylko Polaków. Mniejszości narodowe w Polsce w latach 1918 – 1939*, Warszawa, 1985, 232 p. [in Polish]
18. Trzebiatowski K. *Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1918 – 1932*, Wrocław, 1970, 368 p. [in Polish]
19. Wróblewska U. *Polityka oświatowa państwa polskiego wobec mniejszości narodowych, grup etnicznych i wyznaniowych zamieszkujących Kresy Wschodnie w II RP*, Nayka, 2011, № 2, pp. 109 – 124. [in Polish]
20. Zaborski W. *Zagadnienia ludnościowe Karpat Polskich*, Rocznik Ziemi Górskich, 1939, pp. 213 – 237. [in Polish]
21. Żarnowski J. *Polska Niepodległa 1918 – 1919*, Wrocław, 1984, 162 p. [in Polish]

Одержано 18.11.2016